

Riktlinjer för hantering av forskningsdata

Dessa riktlinjer har fastställts av fakultetsnämnden 2020-12-02
och träder ikraft samma datum

Dnr HS 2020/1035

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
2	FAIR-principerna och tillgängliggörande.....	2
3	Datahanteringsplaner	3
4	Interoperabilitet	3
5	Lagring.....	4
6	Informationssäkerhet	4
7	Forskningsetik och behandling av personuppgifter	4
8	Arkivering.....	5
9	Fördelning av roller och ansvar	6
10	Ikraftträdande	6

1 Inledning

Regeringens mål är att all svensk offentligt finansierad forskningsdata ska finnas öppet tillgänglig senast 2026 om det inte finns juridiska, säkerhetsmässiga, etiska eller kommersiella hinder. Syftet är att öka forskningens kvalitet, spridning, genomslag och innovationskraft.¹

Som ett led i detta arbete har Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) uttalat en rekommendation till lärosätena om att utarbeta styrdokument kring forskningsdatahantering.²

Högskolan i Skövde (Högskolan) har ett samverkansavtal med Svensk Nationell Datatjänst (SND) för att Högskolan ska ingå i en nationell infrastruktur för tillgängliggörande av forskningsdata.³ Högskolan har inrättat en avdelningsövergripande funktion, en så kallad Data Access Unit (DAU), vars uppgift är att stödja och vägleda Högskolans forskare i frågor som gäller tillgängliggörande och bevarande av forskningsdata.

Riktlinjerna som presenteras här syftar till att ge stöd för hantering och tillgängliggörande av digitala forskningsdata, exempelvis text, ljud, film, bilder och numeriska data.

2 FAIR-principerna och tillgängliggörande

Högskolans ambition är att uppfylla de så kallade FAIR-principerna⁴. För att öka möjligheterna att återanvända forskningsdata har olika aktörer - akademien, näringslivet, finansierare och vetenskapliga förlag - gemensamt kommit överens om femton principer uppdelade i fyra kategorier: **F** som i Findable (data ska vara sökbara); **A** som i Accessible (data ska vara tillgängliga); **I** som i Interoperable (data ska vara interoperabla); **R** som i Reusable (data ska vara återanvändningsbara). Syftet är att skapa förutsättningar för maskinell återsökning och återanvändning av data, där så är möjligt.

¹ Utbildningsdepartementet. *Nationell färdplan för det europeiska forskningsområdet 2019-2020*. Bilaga till Regeringsbeslut, beslut 2019-04-18, dnr U2019/01576/F.

² SUHF. *Rekommendation avseende styrdokument för forskningsdata*, Rek 2019:3.

³ *Samverkansavtal mellan Svensk nationell datatjänst (SND) vid Göteborgs universitet och Forskningshuvudmannen Högskolan i Skövde*, 2020.

⁴ Vetenskapsrådet. *Kriterier för FAIR forskningsdata: Redovisning av regeringsuppdrag att ta fram bedömningskriterier för att följa vägen mot ett öppet vetenskapssystem*, Stockholm: Vetenskapsrådet, 2018.

Som ett led i arbetet för öppen vetenskap uppmuntras Högskolans forskare att öppet tillgängliggöra sina forskningsdata i samband med att forskningsresultat publiceras (eller presenteras på annat sätt). Forskningsdata ska tillgängliggöras i enlighet med principen *så öppet som möjligt, så begränsat som nödvändigt*.

Även då tillgängliggörandet av forskningsdata begränsas på grund av till exempel juridiska, säkerhetsmässiga, etiska eller kommersiella hinder så rekommenderas att metadata, standardiserad beskrivning av forskningsdata, fritt tillgängliggörs. Metadata föreslås tillgängliggöras i SND:s forskningsdatakatalog.

3 Datahanteringsplaner

Användningen av datahanteringsplan⁵ är ett led i arbetet med att främja god datahantering, vilket är viktigt för att forskningsdata ska kunna användas, kvalitetsgranskas, bevaras och när så är möjligt tillgängliggöras öppet.

I en datahanteringsplan beskrivs hur datamaterialet ska hanteras. Upprättandet av en datahanteringsplan har två övergripande syften, dels att strukturera forskarens handhavande av forskningsdata och dels att göra forskningsmaterialet FAIR. Datahanteringsplanen ska således skapa nytta både för den enskilde forskaren och det omgivande samhället. När forskningsfinansiärer så kräver ska en datahanteringsplan upprättas, men även i andra fall rekommenderas användning av datahanteringsplan. Planen ska inte ses som en färdig produkt. Istället bör den vara ett dokument som hänger samman med forskningsprocessen, vilket kräver uppdateringar och förändringar.

4 Interoperabilitet

Interoperabilitet förutsätter att forskningsdata har representerats i format som tekniskt, juridiskt och ekonomiskt är möjliga att implementera i flera oberoende programvaror och att det existerar oberoende implementationer av formatet som kan läsa, skriva och återanvända forskningsdata oberoende av den programvara och de system som ursprungligen användes för att representera forskningsdata. Därutöver ställer interoperabilitet för forskningsdata krav på "att få system, organisationer eller verksamhetsprocesser att fungera tillsammans och kunna kommunicera

⁵ Vetenskapsrådet. *Ta fram en datahanteringsplan*. <https://www.vr.se/soka-finansiering/krav-och-villkor/ta-fram-en-datahanteringsplan.html> [Hämtad 2020-11-18].

med varandra genom att överenskomna regler följs.”⁶

En god förvaltning och arkivering av data från ett forskningsprojekt förutsätter att projektet använder öppna filformat för vilka det finns öppen programvara som utan restriktioner kan förvaltas och återanvändas över flera decennier. Även tillgängliggörande av data från ett forskningsprojekt som öppen data förutsätter användning av öppna filformat och öppna standarder som har implementerats i öppen programvara.

5 Lagring

Med lagring avses såväl lagring av data under projektets gång som slutlagring för tillgängliggörande. Slutlagring ska ske på ett adekvat och säkert sätt oavsett om forskningsdatan ska göras öppet tillgänglig eller inte. Vid publicering av forskningsdata kan tillgängliggörandet ske i etablerade repositorer (plattformar för data).

6 Informationssäkerhet

Informationssäkerhet handlar om att skapa och upprätthålla lämpligt skydd för information. Skyddet gäller oavsett hur forskningsdata lagras, bearbetas och kommuniceras. Målet är att all forskningsdata ska vara skyddad så att endast de som är behöriga till informationen kan nå den. Informationssäkerheten utgörs av tre aspekter: Konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet.⁷

Högskolans ledningssystem för informationssäkerhet (LIS) utgår från Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps Metodstöd som bland annat ger stöd för klassning av vilket skyddsvärde som information har och vilket skydd som informationen kräver med hänsyn till sin känslighet.⁸

7 Forskningsetik och behandling av personuppgifter

Vid forskning på människor, mänsklig vävnad och känsliga personuppgifter behöver en ansökan om etikprövning skickas in till

⁶ SOU 2015:91. *Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden: slutbetänkade från digitaliseringskommissionen*. Stockholm: Wolters Kluwer, s. 154.

⁷ Informationssäkerhet.se. *Om informationssäkerhet*. <https://www.informationssakerhet.se/om-informationssakerhet2/vad-ar-informationssakerhet> [Hämtad 2020-11-18].

⁸ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Metodstöd för systematiskt informationssäkerhetsarbete*. <https://www.informationssakerhet.se/metodstodet> [Hämtad 2020-09-28].

Etikprövningsmyndigheten. Vid forskning på djur sänds ansökan om etikprövning till regional Djurförsöksetisk nämnd. Under projektets genomförande ska forskningsdata hanteras i enlighet med tillståndet för etisk prövning.

Dataskyddsförordningens grundläggande principer måste uppfyllas vid behandling av personuppgifter. När personuppgifter behandlas ska Högskolan säkerställa och kunna visa att behandlingen uppfyller krav på laglighet, korrekthet och öppenhet, ändamålsbegränsning, uppgiftsminimering, riktighet, lagringsminimering, integritet och konfidentialitet samt ansvarsskyldighet.⁹

För mer information, se Högskolans riktlinjer för behandling av personuppgifter¹⁰ och riktlinjer för behandling av personuppgifter i forskningsprojekt och examens- och studentarbeten ¹¹.

8 Arkivering

Redan vid ett forskningsprojekts inledning bör ställning tas till hur handlingarna inom projektet ska hanteras; exempelvis vad som ska bevaras, vad som ska gallras och hur handlingarna ska förvaras. Framför allt är detta ett krav när handlingar inom ett projekt innehåller känsliga personuppgifter eller delar som omfattas av sekretess. Forskningsdata utgörs i stor utsträckning av allmänna handlingar.

För mer information se Högskolans riktlinjer för bevarande och gallring av handlingar för forskningsverksamhet ¹² samt Högskolans riktlinjer för bevarande av elektroniska handlingar¹³.

⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), artikel 5.

¹⁰ Högskolan i Skövde. *Behandling av personuppgifter vid Högskolan i Skövde.*

¹¹ Högskolan i Skövde. *Riktlinjer för behandling av personuppgifter i forskningsprojekt och examens- och studentarbeten.*

¹² Högskolan i Skövde. *Riktlinjer för bevarande och gallring av handlingar för forskningsverksamhet vid Högskolan i Skövde.*

¹³ Högskolan i Skövde. *Riktlinjer för bevarande av elektroniska handlingar.*

9 Fördelning av roller och ansvar

Lärosätet har ansvar för att:

- skapa förutsättningar för forskare och forskningsprojekt att leva upp till de krav som ställs från forskningsfinansiärer och andra intressenter rörande forskningsdata,
- tillhandahålla infrastruktur för lagring och förvaltning av data och för delning av forskningsdata under projektets gång.

Ansvaret konkretiseras i Högskolans arbetsordning och rektors delegationsordning samt övriga delegationsordningar.

Forskaren och forskningsprojektet har ansvar för att:

- följa relevant lagstiftning, etiska, kontrakts- och sekretessmässiga skyldigheter vad gäller forskningsdata,
- skapa en datahanteringsplan när forskningsfinansiärerna så kräver eller när det är relevant i forskningsprojektet,
- så öppet som möjligt dela metadata och forskningsdata.

Högskolans DAU har ansvar för att:

- ge forskare och forskningsprojekt förutsättningar för god datahantering genom att erbjuda vägledning,
- ge stöd i beskrivning, tillgängliggörande och bevarande av forskningsdata
- ge stöd till forskare i arbetet med datahanteringsplaner och information om forskningsfinansiärernas riktlinjer för forskningsdata.

10 Ikraftträdande

Dessa riktlinjer träder i kraft 2020-12-02.